

Crisi i estructura: quan la gran burgesia catalana i el catalanisme burgès entren en contradicció. Algunes reflexions.

Maria Jesús MUIÑOS VILLAVERDE

Quan ens plantejem una investigació que pretén analitzar les coalicions i estratègies de la burgesia catalana com a classe social que utilitza el nacionalisme per a assolir un status favorable als seus interessos, i tot això referit al Camp de Tarragona entre els anys 1898 i 1923, se'ns presenten un seguit de qüestions, la resposta de les quals ha de delimitar l'abast de conceptes com nacionalisme, burgesia, obrers, economia, ideologia, dins aquest marc espacial tant diferent del barceloní.

Sens dubte, el rerafons contextual ve donat per una situació conflictiva entre dos centres: Catalunya vs. Madrid com a poder polític; entre dues economies: industrial vs. senyorial; entre dos blocs de poder: burgesia dinàmica vs. èlits oligàrquiques; entre dues alternatives de canvi: nacionalisme burgès vs. regeneracionisme estatalista de Costa, Ortega, Maura.

Nacionalisme i classe social representen, el primer dilema. Catalunya no és quelcom indefinit; és un país estructurat en grups socials divergents i en lluita. Per què, doncs, un enfocament historiogràfic des de les èlits de poder? D'una banda, és tasca problemàtica resseguir la consciència psicològica diferencial de les classes populars (Cfr. COMORERA, 1977). L'historiador no disposa de fonts que recullin les seves aspiracions; ans al contrari, les Actes Municipals, la premsa, les memòries personals o d'entitats, són mitjans al servei de la burgesia. És evident que també es conserven òrgans d'expressió obrers; aquests, però, ens donen la visió de les classes dirigents dins les classes subalternes, mentre les Actes Sindicals tenen un caire d'estricta reivindicació laboral.

Termes apunta la hipòtesi d'un nacionalisme popular traduït en forma d'anarquisme (TERMES, 1976). Continuar aquest fil al segle XX, presenta, si més no, dubtes metodològics. Si observem la realitat actual, arri-

bem a la conclusió que les manifestacions populars anti-forànies són un fet real no recollit en cap organ d'expressió. En aquest context, el fet que *Solidaridad Obrera*, diari de la Federació catalana de la CNT, es declari internacionalista, ¿és motiu suficient per atribuir aquesta postura a tot afiliat a aital sindicat? Esdevindria un risc que, pensem, hom no pot córrer.

Tampoc no podem conformar-nos a analitzar el catalanisme popular mitjançant fonts populistes procedents de la burgesia -*En Patufet*- o de l'església -Pomells de Joventut-, perquè tot populisme intenta manipular més que no pas recollir aspiracions. Lluny d'abastar les veritables manifestacions d'un poble, ens hem d'accontentar amb delimitar allò de què estem parlant: burgesia i nacionalisme burgès.

D'altra banda, i dins la línia marxista d'investigació, hom acostuma a afirmar que el nacionalisme de la burgesia és un parany; que la burgesia cerca l'ampliació constant dels mercats i, per tant, manipula el sentiment ètnic com a legitimació superestructural d'una plataforma econòmica (SOLÉ TURA, 1967). I és cert.

Ara bé, per raó de la mateixa dinàmica, tampoc no estem autoritzats a afirmar que el nacionalisme obrer sigui el vertader. No és viable una història plena de conceptes maniqueïstes, fruit, generalment, d'una descontextualització. Quan, al *Manifest Comunista*, Marx diu *Els obrers no tenen pàtria*, està denunciant, no la pàtria, sinó l'estat; l'estat, però, conduït per la burgesia. De la qual cosa hom dedueix que la classe proletària pot omplir de contingut propi el mot «pàtria» (VILAR, 1982:25). I si estem d'acord que una superestructura ve condicionada per una infraestructura, el concepte de nacionalisme de les classes populars serà, també, una legitimació dels seus interessos.

Des d'aquesta perspectiva, el nacionalisme burgès acomplia una funció; la funció venia condicionada per un context, i, de la mateixa manera que la classe burgesa reivindicava el poder polític, una estructuració de mercats, un constitucionalisme liberal, un control de l'estat, a ella li pertocava, també, omplir el mot de pàtria de contingut. Era el seu moment històric.

Hom distingeix tres etapes clau en la configuració del nacionalisme com a reivindicació política de la burgesia: A principis de segle, amb les formulacions de Prat de la Riba, la unió de les classes burgeses per tal de bastir una Catalunya ferma -Catalunya endins- i l'hegemonia de la Lliga. Un segon moment té lloc un cop acabada la Primera Guerra Mundial; la «Catalunya endins» ha esdevingut l'«Espanya gran» per a la gran burgesia; és aleshores quan les comarques s'oposen a la Barcelona intervencionista, i plantegen els problemes de tota perifèria sotmesa a diferents centres. Finalment, durant la Segona República, assistim a la radicalització de postures, i a la diferenciació del nacionalisme com a concepte absolut i indefinit, en nacionalismes propis de cada classe.

Els tres moments tenen en comú una crisi econòmica con a rerafons contextual; tenen en comú, així mateix, una diversificació de programes i d'alternatives que divideixen la lluita nacionalista. ¿Vol dir això que davant d'una situació conflictiva entre un centre i una perifèria, i amb la crisi

de relacions com a marc, els períodes de prosperitat afavoreixen, al si d'aquesta perifèria, la superació transitòria de tensions internes i la lluita conjunta «per oposició a» -situació de «*communitas*», mentre a les conjuntures recessives s'accentuen les divergències nacionals amb caire d'*estructura* ?¹

Així, en els moments en què el sistema de la Restauració és més fort i no surten encara a la superfície les seves contradiccions profundes -la qual cosa implica una relativa prosperitat general-, les forces catalanes tendeixen a la unió en contra del centre; quan, des del 1917, el sistema estatal trontolla i arrossega en la seva caiguda les nacions que l'integren, s'aguditzava la lluita de classes a Catalunya, i la nació esdevé una xarxa complexa de relacions internes que plantegen sortides divergents. Les tensions no permeten la unió efectiva contra el centre i, en última instància, afavoreixen la preeminència estatal.

Aquestes tensions poden tenir dos orígens diferents. Un d'ells, vindria donat per l'enfrontament social entre classes oposades. És, en aquest sentit, quan podem atribuir un paper a les classes populars i intentar esbrinar de quina manera la burgesia assaja de canalitzar-les al seu favor. De fet, la classe obrera, a canvi de resoldre necessitats primàries que l'Estat no garantia, marcarà, amb el seu suport o rebuig, la transformació d'aliances dins de la burgesia. En un primer moment, la gran burgesia tracta de formar un bloc nacional de lluita que impliqui tots els sectors de la població. És evident, però, que aquesta voluntat d'aconseguir una *situació de «communitas»* no té una base sòlida perquè vol amagar interessos de classe contraposats. Progressivament, la Lliga Regionalista bandeja els seus postulats d'integració, que són presos per les classes mitjanes de la burgesia -republicans, Acció Catalana-, amb idèntic resultat negatiu.

Per tant, la ideologia nacional s'ha d'analitzar com una superestructura, fruit d'uns interessos de classe; la maduresa política dels diferents sectors de la població implica l'apropiació del programa nacional i, consegüentment, tensions i lluites com a resultat de les múltiples interpretacions d'aquest programa.

Un segon enfrontament se seguiria de la conflictivitat entre sectors amb interessos divergents, dins, però, del mateix bloc de poder; és la situació determinant per al Camp de Tarragona. En les relacions centre -perifèria que hom acostuma a presentar, és freqüent considerar Madrid

1. Al llarg del curs de doctorat *Etnicitat i Nacionalisme*, a càrrec del Dr. J.J. Pujadas, vaig tenir ocasió de confrontar amb antropòlegs l'aplicació exacta del concepte *communitas* pel cas que ens ocupa; ells entenen aital vocable, específic del seu camp, com a punt conjuntural d'unió, suspès dins un marc processual, per tal com no té explicació a l'estructura, bé que té la potencialitat de transformar-la. Des d'aquesta perspectiva, va quedar palesa la inviabilitat d'aplicar el concepte *communitas* per tal de definir la solidaritat nacional durant els primers anys del segle XXè, donat que la superació de barreres interclassistes en una lluita comuna d'oposició al centre, no és un fet enregistrat de manera irracional, sinó perfectament explicable dins el procés estructural de coalicions. Per tant, ens ha semblat més adient anomenar *situació de communitas* o d'*integració* a aquesta superació transitòria d'enfrontaments interns; amb això preservem el sentit d'aunament -*communitas*-, donant-li, però, un caire processual -situació-.

com a centre i Catalunya com a perifèria; no obstant això, hom desestima, almenys a nivell historiogràfic, la importància conflictiva que té a Barcelona com a centre de perifèries comarcals. En el camp de la història, un autor du a terme qualsevol estudi monogràfic sobre Barcelona, i aquest estudi esdevé model inqüestionable per a tot Catalunya. La identificació de la nació amb la capital ha fet circular tòpics equivocats que no es compleixen a les comarques. El problema, però, és més profund; amb quin dret pot Barcelona acusar les comarques de centralistes? És veritat que en el si d'aquestes, les èlits donaven suport a la divisió en províncies, que aquí no tenia força, la Lliga i sí el centralisme dinàstic. Malgrat això, hauríem de preguntar-nos el perquè, des del marc de les relacions conflictives entre Barcelona i Tarragona. De l'opressió de la primera sobre la segona, sorgeix una conseqüència inevitable: el front català està dividit, no solament en classes, sinó també geogràficament. I la divisió geogràfica és fruit del desenvolupament desigual del capitalisme, és a dir, obeeix a ruptures del bloc de poder en funció d'interessos de subclasse.

Ens trobem molt lluny encara de poder aportar conclusions definitives; no obstant això, ens permetrem d'apuntar ja alguns trets orientatius que confirmen i matisen el plantejament teòric exposat, quant a la ciutat de Tarragona.

Malgrat el moviment romàntic de la Renaixença, a la recerca del Volkgeist català (LLOBERA, J., 1983), el segle XIX és el marc d'una burgesia catalana que, políticament, estava decidida a intervenir a l'Estat, per tal com depenia econòmicament dels mercats colonials que aquest estat li garantia. Els indicis de sentiment ètnic que evidencien l'actuació de les Junes locals contra la Central durant els diferents períodes progressistes; les reivindicacions dels Diputats catalans a les Corts de Cadis; la manipulació que Napoleó fa de les seves proclames a favor d'un hipotètic respecte a la llengua i als costums catalans; els aldarulls de Barcelona davant l'actuació d'Espartero; tot això, s'inscriu en la lluita de Catalunya contra Madrid, però no encara de nació contra Estat, sinó de burgesia liberal contra Antic Règim. La burgesia catalana, activa i dinàmica, es rebel·la contra unes estructures arcaiques en el marc de les revolucions liberals europees. Fins i tot els republicans federals faran costat a aquesta ideologia liberal més que no pas nacional, quan prenen part activa en els esdeveniments del Sexenni Revolucionari. Així mateix, el Pacte polític del Pardo (1885) inclou en les seves fileres una bona part d'aquesta burgesia progressista.

Quant a Tarragona, ens trobem davant d'una ciutat on arrelen els partits dinàstics restauracionistes, però on també es desvetllen petits grups de forces republicanes. Amb una població de 23.000 habitants, presenta una estructura socio-professional subdesenvolupada; encara més d'un 30% de la població es dedica a activitats del sector primari; la seva indústria és pràcticament inexistente, la qual cosa determina la manca de classe obrera organitzada. Però, i el que és més important encara, el sector terciari presenta un sobrepès excessiu (43,2%) que, en un context no capitalista com és ara el cas de Tarragona, evidencia el seu total endarreriment (Cfr. LA-

COSTE, 1971). El predomini del sector terciari ens demostra, d'una banda, que la principal activitat econòmica de la ciutat depèn del comerç de productes agrícoles a través del port; de l'altra, la preponderància de jerarquies administratives, militars, eclesiàstiques- dins la ciutat.

En definitiva, tres són les característiques que ens ajudaran a comprendre l'evolució tarragonina posterior:

-Ciutat endarrerida, viu del comerç agrícola i depèn de Barcelona en l'aspecte financer i industrial; les seves classes dominants presenten un caire de *petita burgesia* en conjunt, sense gaire capital, mancades d'organització i lligades al port, o bé a una minsa indústria dependent de l'agricultura i del consum primari de la població, que lluita per superar els entrebancs que limiten la seva expansió.

-Conseqüentment, la classe obrera assalariada és pràcticament inexistent, la qual cosa implica que, a la ciutat, els esdeveniments no s'expliquin per enfrontaments inter-classe, sinó intra-classe dins el mateix bloc de poder.

-Jerarquies administratives, eclesiàstiques i militars fan de Tarragona una ciutat controlada socialment, com també un focus de caciquisme estatal. És, en aquest sentit, la típica capital de província, base del triangle administratiu restauracionista, amb vèrtex a Madrid, i així ho denunciaren els polítics progressistes de la Segona República (FUSTER VALLDEPERES, 1931:15)

Ciutat controlada, ciutat pròspera des de la segona meitat del segle XIX -després d'haver desbancat el port de Salou-, entra, a partir de l'any 1890, en una greu crisi comercial que li ve donada per l'impacte de la fil·loxera, com també per l'augment de dificultats amb vista a una reestructuració internacional dels mercats. És aquesta la crisi determinant a la ciutat, més que no pas la del 1898, la qual afecta fonamentalment Barcelona i les seves rodalies: la indústria tèxtil tenia un mercat assegurat: Cuba, i un sistema aranzelari més proteccionista des del Pacte del Pardo. Aixó afavoreix un moviment d'alça -febre d'or- basat en l'especulació, que amagava una indústria *minifundista* i endarrerida tècnicament (CAMBO, 1917); una indústria amb poques possibilitats d'exportació i que l'any 1898 perd l'únic mercat segur que li quedava. Si mira a l'interior es troba amb un Estat d'una economia arcaica, endarrerida, no integrada; amb una estructura de la propietat típica de l'Antic Règim, la qual cosa impossibilita el consum industrial; amb un Estat que encara vivia d'Amèrica i que intenta sanjar la seva Hisenda mitjançant l'augment de la tributació; un Estat que, necessitat d'inversió exterior, privilegia la siderúrgia basca en detriment de l'economia catalana, i amb aquestes mesures posa en contra seu les forces nacionals.

L'Estat, ineficaç, és l'obstacle fonamental tant pel que fa a Tarragona com a Barcelona; crisi dels 90 a la primera, i del 98 a la segona, evidencien els punts febles d'un estat anacrònic, representat per uns partits dinàstics incapaçs de solucionar els problemes.

Un moviment regeneracionista es fixa en el passat (Generació del 98,

Costa), evocant antigues glòries. En el marc estatal no català, aquests moviments volen dur a terme una transformació superficial que adequi estructures; tal és el cas de la revolució des de dalt de Maura o el programa de grans obres de Costa, que el professor Elorza situava com a antecedents dels feixismes dels anys 20.²

En el vessant català, la burgesia ja no vol esperar res de Madrid, i el nacionalisme esdevé la plasmació ideològica d'una classe que lluita contra l'encarcament estatal. En aquest sentit, la burgesia manipularà els símbols del Volkgeist català i agafarà solament aquells que necessita com a alternativa al centre. El nacionalisme esdevé així una nova forma de lluita liberal contra l'Antic Règim. Ja no es tracta, com era el cas de la romàntica Renaixença, d'arreglar rondalles per les zones rurals. Encara, però, es mira massa enrera, en un passat gloriós d'una Catalunya amb empenta. S'ha de defensar la terra dels nostres pares -aquest ruralisme, continuat després per l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre equival a dir: S'ha de defensar la propietat privada marginant, així, de la lluita nacional, les noves forces obreres-, terra que ha caigut en la decadència per contacte amb la negligència dels castellans -Almirall serà l'analista dels caràcters català i castellà-, i hem de fer una Catalunya forta- organicisme de Prat de la Riba-. Són els prolegòmens de la presa del poder; la burgesia sap, però, que per tal d'assolir-lo, s'ha d'organitzar abans, i això és la *Catalunya endins*: fer de Catalunya com a nació, la plataforma mitjançant la qual s'assaltarà el poder (Vegi's CASASSAS, 1980).

Estem parlant d'una *situació de «communitas»*, d'una situació d'integració contra Madrid, i abans apuntàvem la hipòtesi de la relació directa entre crisi i *estructura*. Dones bé, passat el primer moment de lluita comuna, les tensions no trigaren gaire a sorgir al si de Catalunya. Al contrari d'allò que pretén la historiografia barcelonina, a Tarragona també s'havia donat un desvetllament nacional; un desvetllament, però, radicalment diferent del de Barcelona. Responia a una èlit de poder diferent, amb interessos també diferents.

Entre el 1887 i el 1903 veurem una ciutat immersida de ple en una greu crisi que provocarà la fallida del Banc de Tarragona i deixarà sense crèdit una població ja en estat precari, fent-la, cada cop, més dependent de Barcelona. La crisi incideix en la demografia, que pren un *trend* negatiu, i comporta l'enfonsament del sector de la construcció -hem d'afegir la interrupció de les obres del port- i dels transports urbans. L'índex d'atur s'eleva -fonamentalment entre peons del moll, boters i jornalers agrícoles-; augmenta dia a dia la cua de gent que serà alimentada amb les deixalles dels regiments militars d'Almansa i Luchana. La burgesia tarragonina pren consciència, per primera vegada, de la necessitat d'organitzar-se. Sorgeix així, la Federació Patronal, amb un evident caràcter de classe; apareix, però, una institució molt més important: el Centre Industrial (1896),

2. ELORZA, A. feia esment d'aquesta idea a la ponència inèdita presentada per ell a València sota el títol de «Los orígenes del fascismo en España» al Col·loqui *España bajo el franquismo* (noviembre, 1984).

defensor de l'amillorament infraestructural de Tarragona. Neix com una branca de l'Orfeó Tarragoní, entitat catalanista, i lluita, no contra el centre -al menys al principi-; no contra la classe obrera -les seves reivindicacions no són inquietants, per tal com apunten contra els consums, problema comú al bloc de poder-; precisament contra Barcelona. Així, l'any 1903, dóna suport a l'anomenada *Candidatura Popular*, que inclou republicans de totes les tendències i exclou explícitament els partits estatals de torn. Aquesta candidatura guanya les municipals; Nougués -federal- serà Diputat a les Corts permanent des del mateix any i els partits dinàstics perden progressivament la seva influència al si del nucli urbà -la conserven encara al sector rural, per tal com els representants restauracionistes són majorment grans propietaris que, en un context de mancança de crèdit agrícola, controlen el petit camperol català-.

Fixem-nos, però, en quina serà la força que defensarà a partir d'ara el catalanisme a la ciutat: no la Lliga; sinó els republicans. I fixem-nos també en el caràcter de les seves reivindicacions. Malgrat haver participat en el moviment de Solidaritat Catalana, d'haver defensat l'Estatut l'any 1918, d'haver treballat per aconseguir un mínim de govern autònom -la Mancomunitat-, les reivindicacions republicanes són localistes, tarragonines; el seu programa d'acció vol donar prosperitat a la ciutat, sense divisions ideològiques internes; aconseguir una Escola de Comerç, un port i dipòsit francs, un centre de finançament propi, un ferrocarril que enllaci Tarragona directament amb Lleida i Baix Aragó, sense privilegiar Barcelona... Tot això té un rerefons profund. La *Catalunya endins* va ser realment *Barcelona endins*. La Mancomunitat, institució que pretenia legitimar la situació d'integració a la qual al·ludíem, recordarà, a Tarragona, l'antiga Diputació de Barcelona, que rebia la tributació comarcal -*dret d'imperia-gé*-, que prometia la inversió a les comarques, i que, en definitiva, només afavoria la Ciutat Comtal. L'any 1822, aquesta situació provocà l'alineament de Tarragona i Reus al costat de la reforma administrativa jacobina de divisió en províncies. Ara, el panorama és semblant. Davant la Mancomunitat, les comarques denunciaran el seu estat d'endarreriment (BASOLS, J., 1923); sempre en aquest context, les reivindicacions tarragonines són desestimades: el port franc és concedit a Barcelona, que monopolitza el comerç i la distribució dels productes elaborats, per tal com la xarxa de transports la beneficia. La disposició econòmica per part del centre tendeix a desintegrar la capital de la resta del Principat; la Mancomunitat -regida per la Lliga-, lluny de fer programa d'autèntica *Catalunya endins*, referma l'aïllament i provoca a Tarragona, la confecció de tot un memorial de greuges. Fins i tot la Lliga local parla del *xuclador barceloní que, sens cap esforç, en arrebaça les millors intel·ligències i les activitats comercials i industrials* (*La Veu de Tarragona*, 11/VIII/1923).

Matisem, però. Davant la crisi del 1890-98, la burgesia s'organitza. I, amb aquesta organització, deixa de banda les comarques perquè, en el context nacional, no hi ha una sola classe mercantil, sinó burgesies diferents, amb interessos també diferents.

La Mancomunitat, com a plataforma organitzativa, es crea l'any 1913 i comença la seva actuació durant la Primera Guerra Mundial, conjuntura transitòria molt favorable al comerç. La neutralitat provoca una tendència econòmica positiva; els beneficis generalitzats amaguen les tensions al si del bloc de poder català, i la seva cohesió es referma enfront de Madrid. Des dels òrgans d'expressió de la ciutat -Lliga i U.N.R.- es vol donar la impressió d'una Catalunya integrada que lluita per reeixir: S'ha de treballar per la normalització i l'ensenyament del català -*Lliga del Bon Mot*-, pel teatre i els espectacles catalans, pel dret català, per l'Associació Protectora de la Llengua Catalana. A partir dels anys 20, aquestes reivindicacions prendran nova empena, sobretot després que la Societat de Nacions reconegués el dret de tots els pobles a emprar la seva llengua. No obstant això, s'està bastint una Catalunya artificial, només integrada «per oposició a» -*El nacionalisme no sols ha anat creixent regulat per les lleis naturals, sinó que les pretades de l'enemic no han estat en ell més que tónic provocador d'una creixença ràpida i exuberant (Renovació, 28/1/1923)*-, desestimant la dinàmica interna pròpia.

Un cop finalitzada la guerra, els països europeus entren al mercat amb una situació competitiva que l'Estat espanyol és incapaç de superar. L'atur, la crisi, posen en evidència les contradiccions d'un sistema inoperant enfront de la guerra del Marroc, el deute d'Hisenda, la sangonera financera. Catalunya, en bloc, acusa Madrid d'ineficàcia. Graell, Gual Villalbí, denuncien l'augment desproporcionat de la tributació catalana respecte a la resta de l'Estat (GRAELL, M., 1923); el patró l'acusa de no saber guardar l'ordre; el comerciant, de no negociar adequadament els tractats de comerç; el camperol, de no integrar la seva producció en el conjunt de l'economia (DEL REY, F., 1983).

Les forces catalanes s'uneixen contra Madrid, i això té una traducció política a la ciutat de Tarragona: republicans de totes les tendències -radicals, federals. U.N.R.- creen la *Federació Autonomista Republicana de la Província de Tarragona* (1922), amb el lema *República i Autonomia*. D'altra banda, la Federació i la Lliga presenten a les municipals del mateix any una candidatura conjunta, de *Vindicació Tarragonina*, que porta a terme un estricte programa d'integració.

No ens equivoquem, però. La crisi, una vegada més, actuarà com a catalitzadora de tensions latents. El gran error de la *Catalunya endins* va ser concebre la nació «per oposició a», quan Catalunya existia amb dinàmica interna pròpia, amb forces disperses en lluita. Era impossible arregar sota la mateixa bandera interessos tan divergents; però la *Catalunya endins*, encara esdevé més inviable quan hom pretén bastir una altra situació de «communitas»: *L'Espanya gran: Anem a bastir l'Espanya nova, l'Espanya gran, principalment per l'esforç de Catalunya, que no aspira pas a convertir-se en una altra Castella, sinó que vol rompre les cadenes que oprimeixen els pobles peninsulars (La Veu de Tarragona, 4/VI/1922)*.

La gran burgesia de la Lliga creu tenir prou força per a poder controlar l'Estat, i Cambó accepta d'intervenir en el govern de concentració de

Maura, com a ministre de finances. La principal mesura que du a terme és l'Aranzel del 1922, dit també *Aranzel Cambó*, proteccionista, amb dues taxes: una de fixa, que afavoria les indústries tèxtils i metal·lúrgiques, i una altra, susceptible de ser rebaixada a canvi de l'explotació agrícola. La crisi esperona la necessitat burgesa de defensar els seus interessos i provoca les contradiccions dins el bloc de poder català. Veus revolucionàries ho expressaren admirablement: *La indústria del algodón, del hierro y del carbón, contra la del aceite, el vino y la del trigo* (MAURIN, J., 1977); és a dir, proteccionistes que es negaven a autoritzar la rebaixa per sota la segona taxa de l'Aranzel -industrials barcelonins-, i lliurecanvistes, que necessitaven la rebaixa per tal d'accedir a l'explotació d'uns productes agrícoles no indispensables per als consumidors europeus -comerciants tarragonins.

Heus aquí la diferència entre la crisi del 1898 i la del 1920, respecte de la pretesa integració i solidaritat interclasse catalanes: Abans era tot Catalunya la que patia les conseqüències d'un estat centralitzat; ara, la Lliga intervé en el poder central i intenta treballar a favor dels interessos de la burgesia que representa: la de Barcelona, la gran, la industrial, la proteccionista, la tèxtil i química, enfront de la burgesia tarragonina, de petit abast, comercial, agrícola, lliurecanvista. I aquesta burgesia es queixarà des de l'organ d'expressió de la Cambra de Comerç de Tarragona, propietat de Macià Mallol -Acció Catalana-: *Ahora nos hemos dado cuenta de que la terrible lucha económica que agita el mundo nos impone el deber de defender nuestra producción y hemos ido a ello con un Arancel (...) sin reparar en el grave daño que con ello inferíamos a la exportación de nuestros productos agrícolas (...) ha surgido, estridente como nunca, la rivalidad de sus intereses con los de los manufactureros* (*El Comercial*, 16/IV/1922).

Aquesta protesta és una contestació a la reivindicació de l'Aranzel per part del Foment del Treball Nacional, i palesa la divergència progressiva d'interessos, emmig de la sorpresa d'una Barcelona acostumada sempre a imposar les seves directrius (F.T.N., 1921).

Paral·lelament, la plasmació ideològica del conflicte no trigarà gaire a sortir entre les forces tarragonines: a Tarragona, la Lliga no té força, per tal com defensa uns interessos aliens a l'activitat econòmica de la ciutat. Seran els republicans, teòrics de les classes mitjanes, els que s'enduran els vots; uns republicans que ja no poden fer costat a la Lliga perquè aquesta col·labora amb el centre, en contra dels sectors més deprimits de la seva pròpia nació; es trenca la *situació de «communitas»* i sorgeix l'estructura, la lluita dinàmica; així es dissol la *Candidatura de Vindicació Tarragonina* i la Lliga, a les comarques, queda aïllada, acusada de traïció i implicada en l'enfonsament del sistema:

I ha fet més la Lliga, s'ha volgut anomenar nacionalista i ha pretengut representar la totalitat del moviment reivindicador de la personalitat nacional de Catalunya, tot proporcionant ministres als governs enemics de la nostra terra (*Renovació*, 23/IV/1922).

Els republicans neguen l'hegemonia d'un partit que no recull les seves aspiracions; el titllen de *català folklòric*, que *arbora l'ensenya barrada com a encobridora de les seves malifetes* (*Renovació*, 6/V/1923), i presenten la seva pròpia alternativa: Autonomia plena per a Catalunya, des del moment que atribueixen la seva decadència a un centre opressor refermat per la traïció de la Lliga; lliurecanvisme com a alternativa econòmica a Barcelona i Madrid; treball per a la reconstrucció comarcal i *una unió estreta i una intercomunicació constant entre la capital i les comarques* (ROVIRA I VIRGILI a *La Publicitat*, 20/VIII/1922). Juntament amb això, i una vegada més, l'empremta del fracàs; una vegada més, s'intentà un programa interclassista amb obrers i vinyaters; els republicans locals, coalitzats amb Acció Catalana, cerquen un suport al seu programa mitjançant campanyes on es vol convèncer les classes populars de la necessitat de lluitar contra Madrid; quant als vinyaters, atribuiran l'atzucac de la seva situació econòmica -problema dels alcohols, exportació, adobs, transpots- a la dependència de la Unió de Vinyaters envers l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre -Lliga-. Les paraules republicanes seran avortades pel cop d'Estat de Primo de Rivera; trobaran ressò, però, durant la Segona República, quan els camperols de la comarca trenquin els lligams amb l'Institut. Les forces nacionalistes progressistes es pregunten quines proves necessita la Lliga *per donar-se per convençuts que l'autonomia no ve en el ràpid de Madrid* (*Renovació*, 27/IV/1923), i ofereixen una unitat d'acció per tal de *prendre'ns per la nostra mà, allò que l'esmentat estat ens nega* (*El Camp de Tarragona*, 13/VIII/1923).

Quant als obrers, el suport dels quals també cerquen, els republicans confegeiran un discurs populista -*El problema social no pot ésser resolt si no ho és abans el nacional* (DOMINGO, M. a *Renovació*, 12/III/1923). No parlen, però, de lluita obrera i nacional com de dos aspectes lligats en igualtat de condicions, sinó que supediten la primera a la segona: Es tracta d'aconseguir un estat burgès just que proclamí lleis socials burgeses justes. Aquest plantejament ja no podia atreure les expectatives d'un moviment obrer que comptava aleshores amb teòrics més propers als seus interessos de classe (CAMPALANS, R., 1922).

La nova tàctica d'apropament als sectors populars porta implícites dues conseqüències importants: d'una banda, la voluntat de no donar treva a un sistema caduc; i de l'altra, accentua les tensions al si del bloc del poder català i fa que la lluita es plantegi en *estructura*, no com a situació susceptible d'esdevenir «*communitas*»; és a dir, els dards no són dirigits solament contra el centre, sinó també contra les classes socials nacionals en conflicte. Ens trobem, doncs, davant d'una lluita de classes en què cada partit fa la pròpia interpretació del fenomen nacional i l'adequa a les necessitats socials que defensa. És la crisi que ha catalitzat les contradiccions i ha donat lloc als diferents nacionalismes: el de la Lliga, el dels republicans coalitzats amb Acció Catalana, el de l'U.S.C.

La Lliga, hegemònica a Barcelona però no a les comarques, en defensar-se de les contradiccions de classe —moviment obrer, petita burgesia—,

ara, per primera vegada, ha de defensar-se també d'altres teoritzacions nacionals que no dubten a apropar-se a les classes populars a fi de fer prevaler la seva alternativa. Són «*los pánicos de Cambó*», que determinen la venda de la Lliga (MAURIN, J., 1977:117). Aquesta venda, a nivell local barceloní, ve condicionada per l'actuació del moviment obrer organitzat; a nivell nacional català, però, es ven per tal de preservar el seu estatus enfront de les alternatives nacionalistes progressistes que la desbanquen.

Bibliografia

- BASSOLS, J.: *Informe sobre la Mancomunidad de las cuatro provincias catalanas*. Barcelona, Societat d'Estudis Econòmics, s.d.
- CAMBO, F.: *L'acció privada i l'acció de l'Estat en les indústries que tenen sobre-producció*. (Conferència donada al CADCI). Terrassa, 1917.
- CASASSAS, J.: *Jaume Bofill i Mates. L'adscripció social i l'evolució política*. Barcelona, Curial, 1980.
- COMORERA, J.: *Socialisme i Qüestió nacional*. Barcelona, Undarius, 1977.
- DEL REY, F.: «Actitudes políticas y económicas de la Patronal catalana (1917-1923)». A: *Estudios de Historia Social*, 24-25 (gener, 1983), pp. 23-148.
- FOMENT DEL TREBALL NACIONAL: *A propósito de la denuncia del modus vivendi con Francia. La cuestión arancelaria*. Barcelona, s.i. 1921.
- FUSTER VALLDEPERES, A.: *La política a les comarques catalanes*. Barcelona, Llibreria Catalònia, 1931.
- GRAELL, M.: *Resumen de la situación económica de España. Surgimiento de la clase media*. Barcelona, Societat d'Estudis Econòmics, 1923.
- LACOSTE Y.: *Geografía del subdesarrollo*. Barcelona, Ariel, 1971.
- LLOBERA, J.: «La formació de la ideologia nacionalista catalana», A: *L'Avenç*, 63 (setembre, 1983), pp. 24-35.
- MAURIN, J.: *Los hombres de la Dictadura*. Barcelona, Anagrama, 1977.
- SOLE TURA, J.: *Catalanisme i revolució burgesa. La síntesi de Prat de la Riba*. Barcelona, Edns. 62, 1967. (Traducció al castellà a EDICUSA, 1972).
- TERMES, J.: *Federalismo, anarcosindicalismo, catalanismo*. Barcelona, Anagrama, 1976.
- VILAR, P.: *Estat, nació, socialisme*. Barcelona, Curial, 1982.

